

húsateigurin

v/ Bjarka Højgaard
møbla- og innrættingararkitekti DMI

Ljós og lampur I

Í hesum og nøkrum av teimum fylgjandi þórtunum skal eg greiða eitt sindur frá ljóskeldum, ljóstólum og øðrum viðurskiftum, ið hava týðning í hesum sambandi fyri okkum dagliga

Sólin

Tann mest kenda og tann mest «nýtta» ljóskeldan er sólin. Sólin gevur okkum alt tað ljósið vit hava fyri neyðini um dagin. Og hús og aðrar hollir verða sum oftast bygd upp og innrættað á tann hátt, at sólarljósið sleppur inn ígjøgnum vindeygu í vegg og taki, so at tey ið eru innanfyri kunnu fáa dagsljós at arbeiða og virka í; tó sært tú nógva-staðni — kanska serstakliga í almennum bygningum, at ov litil dentur hevur verið lagdur á at loysa henda spurning, soleiðis, at neyðugt er at hav elljósr frá í allar besta sólskinsveði.

Sólarljósið er eisini rættuliga sterkt. Sammetta vit dagsljósið ið fellur á ein m² av eini flatu við tað el-ljósið ið fellur á ein m² av eini flatu í einum framsýningarvindeygja ella aðrastaðni, har nógv og sterkt el-ljós stendur á, er sólarljósið einar tiggju ferðir sterkari, sjálvt um tað er skýggið veður. Meðan sólarljósið er reytt og heitt við sólaris og sólsetur, er tað meiri blátt og kalt út á dagin, serstakliga um tað er skýggið og grátt í veðrinum.

Gløðilampur og ljóstofrør

Tá ið sólin ikki skínur fáa vit ljós úr el-megini. Av ljóskeldum av hesum slagnum eru gløðtráðslampur (perur) og ljóstofrør (t. d. neon-rør) tær mest vanligu. Gløðtráðslampur hevur ein fót (við ella uttan gevindi — ið fæst í ymsum støddum) og ein gløðtráð við eini glas-kolbu uttanum. Hóast at gløðilampur fæst í nógvum ymskum støddum og sløgum — litadur lampur, toppforspeglaður lampur, koltráðslampur, idnaðar lampur, 3ljóslampur, spotlightslampur og aðrar, so eru tær vanligastu tær so-nevndu standard-lampurnar, ið fáast sum

klárar, mattar og við opal-glasi (hvitur).

Meðan tann klára lamp-an gevur eitt meiri hvasst ljós, gevur tann matta lampan eitt bleitari ljós, og opalglas-lampur gevur eitt enn bleitari ljós enn tær fyrru. Tó er henda seinna nakað dýrari enn hin. Allar hesar lampurnar blenda eyguni, so tær mugu hava ein skerm uttanum, ið verjur imóti hesum. Har ið skermurin ikki fjarir alla lampuna, kann ein sonevnd toppforspeglað lampu nýtast (hon hevur innbygdan «skerm»). Tann einasta lampan ið ikki blendar, er tann sonevnda koltráðslamp, ið er klár og sum gevur eitt reydligt og heitt ljós. Hon verður tí sum oftast nýtt í lampettum og ljósaakrúnum (t. d. í kirkjum). Koltráðslampur er tó ógvuliga óøkonomisk í mun til ta vanligu lampuna, av tí at hon bert gevur eina helvt av tí ljósmongdini, ið hin gevur við somu watt-styrki. Nøkur sløg av gløðilampum eru evnaðar sum ljóstofrør. Hesar fáast við einum ella tveimum fótum (fatningum), og tær verða sum oftast nýttar at lýsa yvir eitt arbeiðsborð (køksborð t. d.).

Ljóstofrør eru avlong í skapi og hava fót í hvørjum enda. Innan eru tey klødd við einum ljósfór-andi evni, ið gevur kyksilvurdamp frá sær. Hesin dampur verður kveiktur og gevur ljós, um streymur verður settur til báðar endarnar. Ljóstofrørið gevur einar fyra ferðir so nógv ljós sum ein tilsvareandi gløðilampa (við somu watt-styrki). Ljóstofrørið varar hartil einar 7500 timar, ella næstan 8 ferðir so leingi sum ein vanlig gløðilampa. Av hesum sæst, at ljóstofrørið bæði gevur meiri ljós og varar nógv longri enn ein tilsvareandi gløðilampa (og tað tolir hartil eisini betri ristingar og stoytir). Men hví verður tað so ikki nýtt í nógv størri mun enn

gløðilamp. Til hetta er at siga, at í almennum bygningum, verksmiðjum o. l., har ið nógv og biligt el-ljós krevst, verður tað sum heild nýtt ógvuliga nógv, meðan tað ikki verður so nógv nýtt heima hjá fólki og aðrar staðir, har man ynskir eitt heitt og hugnaligt ljós. Tí, hóast at tað fáast ljóstofrør, ið geva eitt heitt (reydligt) ljós, so geva tey flestu ljóstofrøri eitt nógv kaldari (bláari) ljós enn gløðtráðslampurnar — og tess meira tú økir um ljósfotstærki á rørinum, tess kaldari verður ljósið.

Ljóstofrøri fáast eisini í O-skapaðum og U-skapaðum líki.

Eitt serstakt ljóstofrør er nýliga komið á markaðin, ið líkist eini gløðilampu. Hetta «rør» gevur nógv ljós í mun til sína stóð. Og nú seinast eru nøkur vanlig, avlong ljóstofrør komin á markaðin, ið geva væl meiri av ljósi enn tey gomlu. Hesi eru eitt sindur tynri enn hin. Sum við gløðtráðslampunum, eiga ljóstofrøri eisini at hava skerm uttanum, um tey ikki skulu blenda.

Aðrar ljóskeldur

Av øðrum ljóskeldum kann eg líka nevna ljós av opnum eldi, so sum olju-ljós (t. d. petroleum), gassljós og kertuljós (stearinljós). Oljuljós og kertuljós hevur verið nýtt langt aftur í tíðini, meðan gassljósið er komið seinni. Men síðani el-ljósið vann fram, hava hesar ljóskeldur so at siga bert verið nýttar til fritíðarhús og bátar, og aðrar staðir, har tvøriligt hevur verið at fáa elmegi. Kertuljósið og oljuljósið geva eitt heitt (reydligt) ljós og tey blenda ikki. Gassljósið gevur harafturimóti eitt meiri kalt (blátt) ljós, og tað blendar nakað. Av tí at kertuljósið gevur eitt so heitt ljós, verður tað tí ógvuliga nógv nýtt í dag sum hugnaljós.

Sandoyarsiglingin:

Ferðafólk og slógv hvørt um annað

Tað er langt síðani, at ferðasambandið til og úr Sandoyinni hevur verið so vánaligt sum júst nú. Hóast komin langt inn í mei mánað verður enn siglt eftir eini vetrarferða-ætlan frá september í fjør, sigur Tórálvar Mohr Olsen, lögtingsmaður fyri Sandoyinna, og heldur hann, at Sandoyggjin er ringast røktaða økið í landinum, og hetta gevur tí fólki, sum har býr, stórar trupulleikar at dragast við.

— At tað enn verður siglt eftir vetrarferða-ætlanini merkir, at seinasti túrur í oynna er kl. 3 seinrapartin. Vanligt hevur verið, at Ritan frá fyrst í apríl hevur siglt seinasta túr kl. 7 hvørt

kvöld, og at Tróndur hevur veirð í oynni tvær reisir um vikuna. Meginparturin av farminum til oynna hevur um summarið verið fluttur við Trónða, men nú hann røkir siglingina um Vestmannasund, er Ritan einsamall bæði til fólk og fram. Tað førir aftur við sær, at nú er farmur og fólk hvørt um annað og ikki er altíð líka tespuligt hjá fólki at vera stúgvaði saman við køssum við slógv og øðrum farmi, sigur Tórálvar og hann heldur fram:

— Kanska tað ringasta av øllum er, at henda frammanundan vánaliga ferðasætlanin ikki verður hildin. Tað er so javnan, at fólk standa og biða eftir

bátinum í meir enn ein tíma. Hetta hevur mann-ingin á Rituna manga skoluna fingið fyri, hóast teir gera tað teir kunnu. Tað er ikki teirra skuld, at ferðasætlan er lögð, sum ikki kann haldast á nakran hátt, sigur Tórálvar.

— Dag og dagliga spyrja fólk, nær hetta óskilið fær ein enda, men hóast eg havi roynt at spurt meg fyri, hevur verið ógjøriligt at fáa nakað sum helst at vita. Eg kann ikki koma til aðra niðurstøðu enn, at hetta er tað, sum núverandi landsstýrið hevur at bjóða okkum sandoyingum, sigur Tórálvar Mohr Olsen, at enda.

Framhald av síðu 2

myndugleika at rætta, ikki vita, hvat, ið er skeivt, og tí heldur ikki, hvat ið rættast skal. Um so er, burdu teir roynt at funnið út av, hvar, ið feilurin liggur. Feilurin er ovurfsking. Tó, hvør veit, kanska vita teir, hvat, sum er skeivt, men teir tora ikki at taka ábyrgdina av sviðinum, sum stendur av at rætta tað, sum er gjørt skeivt. Sviðin kann tykjast stórur, um bátar skulu leggjast, fólk missa arbeiði, og virkir fara á heysin. Men her vil eg nema eitt sindur við, hvat, ið myndugleikarnir hava gjørt fyri at fáa tað at ganga væl, og hvat teir hava stuðlað vinnuni soleiðis, at inntøkurnar eru farnar eitt sindur upp. Hetta hevur viðført, at trýstið á stovnararnar er minkað, men harafturimóti vaksið. Fiskastovnarir halda tí áfram at minka, og tað er tí innlýsandi, at myndugleikarnir hava rættað skeivt, ja gjørt illt verri.

Eg vil nú at enda ávís, hvat, ið annars kundi verið gjørt. Sum sagt, er ovurfsking orsøkin til kreppuna í fiskivinnuni. Og tá má loysn vera at minka um trýstið á stovnararnar, men hetta vil í fyrsta umfari viðføra arbeiðsloysi og aðrar líkandi trupulleikar. Tó, her kundu myndugleikarnir sjálvandi heldur brúkt peningin, sum varð givin vinnuni til at linna um hesar trupulleikar. T. d.

kundu pengarnir verið brúktir til at gjalda rentur og avdrög hjá skipum, sum vóru lögð. Eisini kundi annað virksemi verið stuðlað.

Arbeiðsloysið kundi partvis verið loyst við at sett í verk lóg um avloysarskipan á skipum og virkjum. Ein kundi eisini lagt um til meira arbeiðskrevjandi vinnu. Hesi tiltøk høvdu viðført, at tey

flestu framvegis høvdu havt arbeiði, og tey, sum hava gjørt stórar iløgur, kundu sloppið nøkunlunda heilskapað burtur úr kreppuni.

Alt í alt, fiskivinnan kann ganga væl og vera fólk og landi at stórum gagni, men bert viljin er til staðar. Men studningur, sum viðførir ovurfsking, er ikki loysn.

Føroysk listar-framsýning í Keypmannahavn

Fríggjadagin lat Amariel Norðoy, listarmaður, upp eina framsýning í Keypmannahavn.

Hetta er ikki fyrstuferð Amariel Norðoy hevur framsýning í Danmark, har hann býr í lotuni. Hann hevur havt framsýningar bæði í Keypmannahavn og

aðrastaðir. Einsamallur og saman við øðrum føroyingum.

Framsýningin hesuferð er í Galleri Gamle Strand. Dagliga er hon opin frá 10 til 17 og leygardagar frá kl. 10 til 14. Framsýningin hjá Amariel Norðoy varir til týsdag 26. mai.

Lýsið í sosialinum